

İŞLETMELERDE MESLEK EĞİTİMİ UYGULAMASINA YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Mustafa ÖZCAN*

Ferdi BOYNAK*

Özet

Mesleki ve Teknik Eğitim okullarında işgücünün yetiştirilmesi okul ve sanayi işbirliğine dayanmaktadır. Öğrenciler kuramsal eğitimlerini okullarında öğretmenlerinden ve beceri eğitimlerini sanayideki işyerlerinde usta öğretici ve eğitici personelden almaktadırlar. Bu tür eğitimin başarısı farklı kuruluşların her düzeyde sıkı işbirliği ve uyumuyla sağlanabilir.

Bu çalışma ile Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında İşletme Beceri Eğitimi adıyla gerçekleştirilen uygulamalı eğitimin Şişli Endüstri Meslek Lisesi öğrenci, öğretmen ve öğrencilerin beceri eğitimlerini aldıkları işletmeleri kapsayan bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu amaçla İstanbul Şişli Endüstri Meslek Lisesi 3. sınıf Elektrik ve Elektronik Bölümlerinin 191 öğrencisine, ilgili 36 öğretmenine ve bu öğrencilerin beceri eğitimi aldıkları 73 işletmeye ayrı ayrı anketler uygulanmıştır.

Anket sonuçları istatistiksel olarak çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre sanayi kuruluşlarıyla okullar arasındaki iletişimin iyileştirilmesi, işbirliğinin artırılması ve işlerlik kazandırılması gerektiği sonuçları elde edilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mesleki ve teknik eğitim, iş başında yetiştirme, 3308 sayılı kanun

Giriş

Ekonomik yapı içerisinde insan gücünün hızla değişen bilim ve teknolojik değişimlere uyumunda meslek sahibi bireylere olan gereksinim artmakta ve mesleki ve teknik eğitim önem kazanmaktadır. Toplumsal bir olgu olan eğitimin ekonomik boyutunun olması kaçınılmazdır. Eğitim, ekonomik alanda işgücü verimliliğini artırması ve buna bağlı olarak toplumsal kalkınmayı sağlayan bir süreçtir. Bilimsel ve teknolojik değişimler işi sürekli farklılaştırmakta ve geliştirmektedir. İşteki değişmeler, işgücünde aranan davranışlara eğitimin amaç, içerik, öğretme – öğrenme sürecinde izlenecek stratejilere, kullanılacak eğitim araç ve malzemelerine, eğitim süresine, vb. anlamlı etkileri olmaktadır. İşin sürekli değişimi mesleki eğitime dinamik bir nitelik kazandırmaktadır. Mesleki eğitimin ihtiyaçlara uyumluluğu ve etkinliği ile değişim uyum göstermesi arasında güçlü bir ilişki vardır. Çağdaş mesleki eğitim sistemlerinde üretimdeki ve teknolojideki değişim sürekli izlenmekte, eğitime yansımaları analiz edilmekte ve mesleki eğitim sistemleri sürekli güncelleştirilmeye çalışılmaktadır (Sezgin, 2004).

* Şişli Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

** Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi

Ülkemizde işgücünün yetiştirilmesinde mesleki ve teknik okula dayalı bir mesleki eğitim modeli benimsenmiş olmasına karşın bu sistemde de işletmeler işgücünün eğitiminde değişen ağırlıklarda yer almakta, mesleki ve teknik okul öğrencilerinin mesleki eğitimlerinin bir kısmı da işletmelerde gerçekleşmektedir.

Bu çalışma ile Şişli Endüstri Meslek Lisesinde gerçekleştirilen İşletmede Beceri Eğitimi uygulamasının öğrenci, öğretmen ve öğrencilerin beceri eğitimlerini aldıkları işletmeleri kapsayan bir değerlendirmesini yapmak amaçlanmıştır. İşletmede Beceri Eğitimi Uygulaması 3308 sayılı kanun temel alınarak, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği ve diğer ilgili mevzuat çerçevesinde uygulanır. Öğretmen, öğrenci ve işletmelerin ilgili mevzuat gereği sorumluluklarını gerçekleştirme düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve açık uçlu sorular aracılığıyla sorunlar belirlenmeye çalışılarak öğrenci, öğretmen ve işletme yetkililerinin önerileri alınmıştır.

Mesleki eğitim

Eğitimin üretime dönük boyutu daha çok mesleki eğitim ve yetiştirme kavramları ile ifade edilmektedir (<http://education.ankara.edu.tr/~aksoy/model.htm>).

Mesleki eğitim genel anlamda "iş" ile "birey" arasında uyum sağlama sürecidir. Mesleki eğitim gerçekleştirmek istediği amaçlara ve yönelik olduğu hedef kitleye göre, teknik eğitim, geliştirme eğitimi, uyum eğitimi, mesleki yaygın eğitim vb. farklılaşabilmektedir.

Bilindiği gibi, üretime ilişkin rollerin öğrenilmesi, işle ilgili bilgi ve becerilerin kazanılması; yaparak öğrenme, ailede öğrenme, usta çırak ilişkisiyle öğrenme gibi çeşitli yollarla olagelmıştır. Kapitalist üretim biçimiyle birlikte, önce işbaşında yetiştirme sonra okulda öğrenme ağırlık kazanmış, daha sonra iş başında yetiştirme ve okulda öğrenmenin çeşitli biçimleri birlikte uygulanır olmuştur.

İş gereklerinin hangisinin okulda hangisinin işte öğrenildiği ayırt edilmesi zor bir konudur. Bu durum mesleklerin ve mesleksen becerilerin gösterdikleri değişimlere bağlı olarak farklı olabilmektedir. Okullarda verilen eğitim hemen hemen hiçbir dönemde yeterli görülmemiştir. Okul eğitimi ve iş başında yetiştirmenin yalnızca birbirini izleyen aşamalar olarak görülmesi doğru değildir. Çünkü bu iki yetiştirme biçimi birbirlerine alternatif olabilirler. Pek çok durumda aynı düzeyde bir mesleksen beceri 'kısaltılmış' bir okul eğitimi ve 'uzatılmış' bir işbaşında yetiştirme ile kazanılabilir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak oluşan yeni meslek dallarında yetiştirilen öğrencilerin eğitimlerinde mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının ve endüstrinin işbirliği önemlidir (Ünal, 1996, 95-96).

Yetiştirme Ve İş Başında Yetiştirme Kavramları

Eğitim ve işbaşında yetiştirmeyi de kapsayan yetiştirme kavramı, teknik ve sosyal becerilerin kazanılması sürecidir. İş başında yetiştirme ise, yetiştirmenin özel bir durumu olan işteki yetiştirmeleri kapsar. Ancak bu yetiştirme işyeri sınırları ile sınırlandırılmamalıdır. İş başında yetiştirme, iş koşullarındaki formel ve formel olmayan yetiştirme programlarını, yani "deneyim ile öğrenmeyi" içermektedir (Ünal, 1996, 97-98).

Ulusal mesleki eğitim sistemi

Mesleki eğitim ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine göre farklılık gösterir. Ülkelerin mesleki eğitim modelleri ülkelerin işgücü gereksinimleri ve olanakları dikkate alınarak belirlenir ve bu nedenle ülkelerin mesleki eğitim model-

◆ Mustafa Özcan /Ferdî Boynak

leri farklılaşır. Genel anlamda mesleki eğitim modelleri çıraklık ağırlıklı mesleki eğitim modeli ve mesleki-teknik okul ağırlıklı mesleki eğitim modeli olarak sınıflandırılabilir.

Çıraklık ağırlıklı mesleki eğitim modeli, işletme-okul işbirliğine dayalıdır. Bu sistemin işlevsel ve uygulanabilir olması, her şeyden önce iş hayatının gelişmiş olmasına, çıraklık eğitimi için işletmelerin istemle uyumlu eğitim olanağı sunabilmesine, emek pazarında nitelikli işgücü talebinin olmasına ve mesleki eğitimin işletmelerin yararına olduğunun yaygın biçimde benimsenmesine bağlıdır. Alman ikili (dual) meslek eğitimi, işletme-okul işbirliğine dayanmakta olup çıraklık ağırlıklı mesleki eğitim modeli için başarılı bir örnektir.

İşgücünün yetiştirilmesinde mesleki ve teknik okulu benimseyen sistemlerde bireyin bir işe girebilmesi için gerekli mesleki davranışlar okul ortamında öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Mesleki ve teknik okul, öğrenciye iş için gerekli bilgi, beceri ve işe ilişkin tavır, tutum, iş alışkanlığı ve değerleri kazandıracak biçimde yapılandırılmıştır.

AB ülkeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde işgücünün yetiştirilmesinde mesleki ve teknik okulun ağırlıklı olarak benimsendiği gözlenmektedir. Ancak, mesleki ve teknik okul sisteminde de işletmeler işgücünün eğitiminde değişen ağırlıklarda yer almakta, mesleki ve teknik okul öğrencilerinin mesleki eğitimlerinin bir kısmı da işletmelerde gerçekleşmektedir. Örneğin Fransa’da mesleki ve teknik okul öğrencilerinin mesleki eğitimlerinin bir kısmı işletmede yapılmaktadır. Verilere göre, AB ülkelerinde işgücünü yetiştirmede benimsenen sistemlerin ülkelere göre anlamlı farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir (Sezgin, 2004).

3308 Sayılı Yasa

Türkiye’de okul ve sanayi işbirliğine dayalı eğitim modeli 5 Haziran 1986 tarihinde çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile düzenlenmiştir. Daha sonra bu kanunun adı 29 Haziran 2001 tarihinde Mesleki Eğitim Kanunu olarak değiştirilmiştir.

Genel olarak 3308 sayılı Mesleki Eğitim Yasasının amacı; Mesleki ve Teknik Eğitim kurumlarında eğitim gören çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile Mesleki ve Teknik Eğitim okullarında örgün eğitim gören öğrencilerin işletmelerde yapacakları mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektir. Bu yasaya göre işgücünün mesleki eğitimi için üç temel yaklaşım benimsenmiştir; (Ulusoy, 2004, 29).

- Çıraklık eğitimi
- Tam ve yarı zamanlı okul sistemi
- Yaygın mesleki eğitim (Meslek kursları)

1992 yılında çıkarılan 3797 sayılı “MEB Teşkilat ve görevleri hakkındaki Kanun” ile mesleki ve teknik eğitim sorumluluğu; Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü ve Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olmak üzere 4 ana hizmet birimine verilmiştir (MEB, 2005, 48).

Genel olarak Mesleki-Teknik okul ağırlıklı mesleki eğitim modelinin benimsendiği ülkemizde Erkek Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak, Alman Hükümeti ile hükümetimiz arasında imzalanan “İkili Mesleki Eğitiminin Teşviki Projesi” çerçevesinde İkili (Dual) Eğitim veren İkili Mesleki Eğitim Merkezleri ve Çıraklık

ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olan Mesleki Eğitim Merkezlerinde çıraklık ağırlıklı mesleki eğitim verilmektedir. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olan Halk Eğitim Merkezlerinde Meslek Kursları ile mesleki eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir. İkili Mesleki Eğitim Merkezleri 1988-89 öğretim yılında TAMEM (Türk-Alman Mesleki Eğitim Merkezi) adı altında eğitime başlamıştır (MEB, 2005, 153).

Mesleki ve Teknik eğitimin Açık öğretim uygulamaları Eğitim teknolojileri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak yürütülmektedir. Mesleki Açık Öğretim Liseleri ve Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okullarında uzaktan öğretim teknolojilerini ve yüz yüze eğitim kullanarak meslek eğitimi verilir (http://maol.meb.gov.tr/tanitim/tanitim_index.html; <http://egitek.meb.gov.tr/aok/mtao/okultanitimi.htm>).

2002 yılında uygulamaya konulan Türkiye'de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ile ülkemizin mesleki eğitimin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir. Çalışma sonunda mesleki eğitime katılım oranının Ulusal Kalkınma Planlarında öngörüldüğü üzere % 65'lik bir orana ulaşması beklenmektedir (Senar vd., 2006, 14).

Mesleki ve Teknik Eğitim okul ve kurumlarında eğitim alan öğrenciler 3308 sayılı yasa kapsamında beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme veya kurumlarında oluşturulan eğitim birimlerinde alırlar. Eğitim biriminde, yapılan eğitim için alanında ustalık yeterliliğine sahip ve iş pedagojisi eğitimi almış Usta Öğretici ve/veya Eğitici Personel görevlendirilir. Mesleki Eğitim Kurulunun belirlediği alanlarda ve işletmelerde gerçekleştirilen İşletmelerde Meslek Eğitimi Uygulaması, 3308 sayılı yasa kapsamına giren iş yerlerinde 4857 sayılı iş kanununa göre 20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler çalıştırdıkları personel sayısının % 5'inden az %10'undan fazla olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim kurumu/okulu öğrencilerine beceri eğitimi yaptırmak zorundadır. Mesleki eğitim kanunu kapsamında olmayıp 20'den az personel çalıştıran işletmelerde beceri eğitimi yaptırabilirler.

3308 sayılı kanuna göre beceri eğitimi yaptırmaları zorunlu olan 20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüğü İl Mesleki Eğitim Kuruluna bildirilirler (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html>). İl Mesleki Eğitim Kurulu bu listelerin bir örneğini İl/İlçelerde kurulan işletme belirleme komisyonlarına gönderir. İşletme belirleme komisyonları mesleki eğitim yaptırmakla yükümlü işletmelerin uygunluklarını belirler ve işletmede mesleki eğitim görece öğrencileri ilgili işletmelere dağıtır. 20'den az personel çalıştıran işletmelerin; mesleki eğitim yapacaklarını yazılı olarak kurum müdürlüğüne bildirmeleri gerekir. Bu durumda kurumda kurulacak komisyon mesleki ve teknik eğitim yönetmeliğinde belirtilen şartları taşıdığını belirlerse bu işletmelerde de mesleki eğitim yaptırılabilir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/169.html>).

İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin sayısı 10'dan fazla ise işletme veya kurum eğitim birimi kurar ve usta öğreticiler veya eğitici personeller görevlendirirler. İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler; işyerinin şartlarına ve çalışma düzenine uymak zorundadırlar. Beceri eğitimi gören öğrenci, işletmeye verilen Eğitim Planını %80 uygulamak zorundadır.

◆ Mustafa Özcan /Ferdî Boynak

Mesleki ve Teknik Eğitim okullarında eğitim gören öğrencilere yaşına uygun asgari ücretin %30'undan az olmamak üzere ücret ödenir. Öğrencinin işletmedeki eğitimi sırasında işyerinin kusuru halinde meydana gelecek iş kazaları ve meslek hastalıklarından işveren sorumludur.

Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere, okul müdürlüğü ile işyeri sahibi arasında Bakanlıkça belirlenen esaslara göre düzenlenen sözleşmenin imzalanması ile beraber 506 sayılı SSK yasının iş kazaları ve meslek hastalıkları ile hastalık sigortaları hükümleri uygulanır. Bunların SSK primleri yaşına uygun asgari ücretin %50'si üzerinden bakanlıkça ödenir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html>).

İşletmede mesleki eğitim gören öğrencilerin, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu kararıyla belirlenen meslek alanlarında ve İl Mesleki Eğitim Kurulu tarafından kurulan komisyonun belirlediği işletmelerde 11. sınıftan itibaren beceri eğitimlerini görmeleri esastır. Ancak İl Mesleki Eğitim Kurulu kararıyla 10. sınıf öğrencileri de beceri eğitimine alınabilir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/169.html>).

Aynı meslek dalındaki öğrencilerin en az 8'inin aynı işletmede mesleki eğitim görmesi, işletmede eğitim birimi bulunması ve işletme yönetiminin istemesi durumunda teorik meslek derslerinin eğitimi işletmelerde yapılabilir.

Bu durumda işletme yönetiminin istemesi durumunda kurum müdürlüğünce, ilgili meslek derslerinin teorik eğitimini yaptıracak öğretmenler işletmelerde görevlendirilebilirler. İşletmelerde görevlendirilen öğretmenlerin ek ders ücreti işletme tarafından ödenir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/169.html>).

Mesleki eğitimde yer alan işletmeler mesleki eğitim için gerekli olan temrin malzemesi ile araç-gereci temin eder, öğrenci devamsızlıklarını izler, iş dosyalarını düzenli olarak takip eder ve okul/kurum tarafından görevlendirilen koordinatör öğretmenlere gerekli kolaylığı sağlar.

Öğrenciler, çırak ve kursiyerler, günde sekiz saatten fazla meslekleri dışındaki işler ile Ağır ve Tehlikeli işler tüzüğüne aykırı işletmelerde çalıştırılmazlar. Mayıs 2004 tarihli 2560 sayılı tebliğler dergisinde İşletmelerde Meslek Eğitimi uygulaması ile ilgili formlar yer alır (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html>).

Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma faaliyetlerinin desteklenmesi çeşitli kaynaklardan elde edilen gelirlerin bütçeye özel ödenek olarak kaydedilmesi ile sağlanır. 3308 sayılı yasa ile kurulan "Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi-METARGEM" çıraklık, meslek ve teknik eğitim konularında bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak veya yaptırmak amacıyla kurulmuş bir merkezdir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html>).

3308 sayılı yasa kapsamında Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı mesleki teknik orta öğretim kurumlarında eğitim gören öğrenciler işletmelerde meslek eğitimi uygulamasına katılırlar.

Tablo 1'de Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı mesleki teknik orta öğretim kurumlarına ait işletmede meslek eğitimi bilgileri verilmiştir.

Tablo 1: Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne Bağlı Mesleki Ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarına Ait İşletmelerde Meslek Eğitimi Bilgileri

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	İşletme Sayısı	Öğrenci Sayısı	Usta Öğretici Sayısı
1988-1989	358	13667	60722	15645
1989-1990	371	14225	64576	16326
1990-1991	408	14948	66766	16924
1991-1992	416	19947	78609	24349
1992-1993	414	17088	64759	22684
1993-1994	425	16809	63079	17561
1994-1995	434	15856	58000	14967
1995-1996	447	17961	58056	16513
1996-1997	490	19548	60645	19775
1997-1998	421	19085	56195	18243
1998-1999	467	21597	64930	24237
1999-2000	435	20250	58149	16395
2000-2001	458	23292	65910	19700
2001-2002	489	21283	53995	19925
2003-2004	506	31126	70730	24789
2004-2005	545	29642	67106	22909
2005-2006	562	31063	69449	27128

İşletmelerde meslek eğitimi uygulamasının devlete, öğrencilere ve işletmelere sağladığı yararlar vardır. Gelişen sanayi ortamında ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücünün ekonomik ve etkin bir şekilde yetiştirilmesinin sağlanması devlete yarar olarak açıklanabilir. İşletmelerde meslek eğitimi uygulaması ile öğrenciler, sosyal güvenlik hakkını almakta ve belirli bir ücret karşılığında teorik bilgilerini pekiştirecekleri uygulamaları gerçekleştirme imkanı elde etmektedir. Bu uygulama sonucunda işletmeler ile eğitim kurumları arasında teknoloji ve bilgi akışı sağlanmakta, işletmelerde iş verimi yükselmektedir (Ulusoy, 2004, 30).

Amaç

Araştırmayla Endüstri ve Meslek Lisesi öğrencilerinin işletmede beceri eğitimi uygulamalarının bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Bu çalışma ile şu sorulara yanıtlar aranmıştır;

1. Taraflar 3308 sayılı yasa hakkında yeterince bilgi sahibi mi?
2. İşletmelerde eğitim birimi var mı?
3. Yıllık eğitim planları yeterli mi?
4. Usta öğretici ve eğitici personel sayıları yeterli mi?
5. Beceri eğitimi öğrenciler ve işletmeler açısından yeterli mi?
6. Beceri eğitiminin devamı gerekir mi?
7. Koordinatör öğretmenler işletmeleri ne kadar sıklıkla ziyaret ediyorlar?
8. İş dosyaları usta öğretici ve eğitici personel tarafından düzenli olarak kontrol ediliyor mu?

◆ Mustafa Özcan /Ferdî Boynak

9. İşletmeler yıllık eğitim planına uygun donanımına sahip mi?
10. Öğrenciler yaşlarına uygun ücret alıyorlar mı?
11. İşletmeler iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı gerekli tedbirleri alıyorlar mı?

Yöntem

Araştırma için veriler; 3308 sayılı yasanın uygulama esasları temel alınarak, öğrencilere, koordinatör öğretmenlerine ve ilgili işyeri yetkililerine ayrı ayrı olarak hazırlanan 3 farklı anket formu aracılığıyla toplanmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma Şişli Endüstri ve Meslek Lisesi Elektrik ve Elektronik bölümleri X. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan deneklerin yapılan araştırmanın önemine ve gerekliliğine inanarak anket sorularını içtenlikle yanıtladıkları kabul edilmektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2005–2006 yılında Şişli Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi Elektronik ve Elektrik Bölümleri 3. sınıflarında okuyan öğrenciler, bu bölümlerin koordinatör öğretmen olarak görevlendirilen meslek öğretmenleri ve öğrencilerin beceri eğitimini aldıkları işletme yetkilileri oluşturmaktadır. 191 öğrenci, 36 meslek öğretmeni ve 73 işletme yetkisi uygulama çalışmalarına katılmışlardır.

Bulgular

Anket çalışmaları 19 elektrik öğretmeni, 17 elektronik öğretmeni, 102 elektrik bölümü öğrencisi, 89 elektronik bölümü öğrencisi, 28 kamu işletmesi ve 45 özel işletme üzerinde gerçekleştirilmiştir. İşletmelerin çalıştırdıkları personel sayıları Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre işletmelerin % 56’sı 50 ve üzerindeki sayıda personel ve % 24,7’si 10 ve altındaki sayıda personel çalıştırmaktadırlar.

Tablo 2: İşletmelerde Çalışanların Sayıları

PERSONEL SAYISI	SIKLIK	YÜZDE	KÜMÜLATİF YÜZDE
0-10	18	24,7	24,7
10-20	8	11,0	35,6
20-50	6	8,2	43,8
50 VE ÜZERİ	41	56,2	100
TOPLAM	73	100	

3308 sayılı kanununun 18. maddesine göre; İşletmede beceri eğitimi yapan öğrenci sayısının 10’ dan fazla olması durumunda işletmelerin eğitim birimi kurmaları gerekir. İşletmelerin eğitim birimi durumları ile bu işletmelerden beceri eğitimi alan öğrencilerin sayıları Tablo 3’de karşılaştırılmıştır. Eğitim birimi bulunması gereken 29 işletmeden 8’inde eğitim birimi bulunmadığı görülmektedir. İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nün gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

Tablo 3: İşletmelere Ait Eğitim Birimlerinin Durumu

ÖĞRENCİ SAYISI	EĞİTİM BİRİMİ VAR	EĞİTİM BİRİMİ YOK	TOPLAM
0-5	13	22	35
5-10	8	1	9
10-20	4	1	5
20 VE ÜZERİ	17	7	24
TOPLAM	42	31	73

İşletmede beceri eğitimi faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan Yıllık Eğitim Planları yeterli midir sorusuna işletme yetkililerinin %13,7'si kesinlikle yeterlidir, %43,8'i yeterlidir, %13,7'si kararsız, %17,8'i yeterli değildir ve %11'i kesinlikle yeterli değildir şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo 4). Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin 253. maddesine göre işletmelerde meslek eğitiminin öğretim programlarına uygun olarak yürütülmesi ve okulla işletme arasında eğitimde sürekli işbirliğini sağlamak ve rehberlik amacıyla idarece koordinatör öğretmenler görevlendirilir. Koordinatör öğretmenlerin işletme yetkilileriyle yaptıkları görüşmelerde daha dikkatli ve sorgulayıcı olmaları ve Mayıs 2004 tarihli 2560 sayılı Tebliğler dergisi'nde yer alan; İşletmelerde meslek eğitimi koordinatörlerinin işletmeye yapacağı aylık rehberlik rapor formu ve işletmelerde meslek eğitimi günlük rehberlik görev formları'nda işletme yetkilisi görüşleri mutlaka belirtilmelidir.

Tablo 4: Yıllık Eğitim Planlarının Yeterliliği

YANITLAR	SIKLIK	YÜZDE	KÜMÜLÂTİF YÜZDE
KESİNLİKLE KATILYORUM	10	13,7	13,7
KATILYORUM	32	43,8	57,5
KARARSIZIM	10	13,7	71,2
KATILMIYORUM	13	17,8	89
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	8	11	100
TOPLAM	73	100	

İşletmede beceri eğitimi gören öğrencilerin uygulamalı eğitimlerinden sorumlu olan usta öğreticilerin öğrenci sayılarına göre karşılaştırmaları Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5: Öğrenci-Öğretici Usta Karşılaştırması

ÖĞRENCİ SAYISI	USTA ÖĞRETİCİ SAYISI				TOPLAM
	1	2	3	4 VE FAZLA	
0-5	9	14	2	10	35
5-10	0	1	2	6	9
10-20	0	1	0	4	5
20 VE ÜZERİ	5	0	0	19	24
TOPLAM	14	16	4	39	73

◆ Mustafa Özcan /Ferdî Boynak

İşletmede beceri eğitimi gören öğrencilerin uygulamalı eğitimlerinden sorumlu olan eğitici personellerin öğrenci sayılarına göre karşılaştırmaları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6: Öğrenci-Eğitici Personel Karşılaştırması

ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETİCİ PERSONEL SAYISI				TOPLAM
	1	2	3	4 VE FAZLA	
0-5	17	8	3	7	35
5-10	4	2	1	2	9
10-20	0	0	2	3	5
20 VE ÜZERİ	0	2	3	19	24
TOPLAM	21	12	9	31	73

Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin 207. maddesine göre “Eğitim biriminde, işletme sahibi/yöneticisi tarafından işletmede eğitimden sorumlu yönetici ve öğrenci/kursiyer sayısına göre yeterli sayıda eğitici personel/usta öğretici görevlendirilir. İşletmede istenilen nitelik ve sayıda eğitici personel/usta öğretici bulunmaması durumunda, kurumlardan meslek dersleri öğretmenleri görevlendirilebilir.”denilmektedir. Tablo 5 ve Tablo 6’daki sonuçlara göre işletmelerde usta öğretici ve eğitici personel sayılarının yeterli olduğu sonucu çıkarılabilir.

İşletme yetkililerine beceri eğitimi uygulamasının öğrenciler açısından yararlılığı sorulduğunda alınan yanıtlara göre; %27,4’ü kesinlikle yararlı, %61,6’sı yararlı, %5,5’i kararsız ve %5,5’i yararlı olmadığını belirtmekle uygulamanın yararlı olduğuna çoğunlukla katılmaktadırlar. İşletmeler açısından yararlılığına, işletme yetkililerinin %27,4’ü kesinlikle yararlıdır, %52,1’i yararlıdır, %12,3’ü kararsızım, %5,5’i yararlıdır ve %2,7’si kesinlikle yararlıdır yanıtlarıyla işletme eğitimi uygulamasının yararlı olduğuna çoğunlukla katılmışlardır. İşletme yetkililerinin %28,8’i bu uygulamanın kesinlikle devamını, %54,8’i devamını isterken %4,1’i kararsız kalmış, %8,2’lik kesim uygulamanın devam etmemesi, %4,1’i ise kesinlikle devam etmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı soruya öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan % 36,1’i işletmede beceri eğitiminin kesinlikle devam etmesi, %52,8’i devam etmesi gerektiğini, % 8,3’ü kararsız %2,8’i uygulanmanın devam etmemesi yönünde görüş belirtmişlerdir.

Koordinatör öğretmenlerin işletmeleri ziyaret sıklıkları, kendilerinden, öğrenci ve işletme yetkililerinden alınan yanıtlarla Tablo 7’de gösterilmektedir. Buna göre koordinatör öğretmenlerin işletme ziyaretlerinde öğrenci-öğretmen-işletme yetkilisi ile buluşmasında sorunlar olduğu sonucu edinilebilir. Öğrenciler kendi görüşlerini ifade ettikleri bölümde koordinatör öğretmenlerini işletme ziyaretleri sırasında görmemekten yakınmaktadırlar.

Tablo 7: Koordinatör Öğretmenlerin İşletmeleri Ziyaret Sıklığı

ZİYARET SIKLIĞI	ÖĞRENCİ (%)	İŞLETME(%)	ÖĞRETMEN (%)
HAFTADA BİR	11,5	13,7	63,9
İKİ HAFTADA BİR	24,1	28,8	25,0
AYDA BİR	32,5	35,6	8,3
İKİ AYDA BİR	31,9	21,9	2,8

Tablo 8’de koordinatör öğretmenlerin 3308 sayılı yasa hakkındaki bilgi düzeylerine yönelik sorulan soruya verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Tablo 8: Öğretmenlerin 3308 Sayılı Yasa Hakkındaki Bilgilerinin Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

YANITLAR	SIKLIK	YÜZDE	KÜMÜLÂTİF YÜZDE
KESİNLİKLE KATILYORUM	6	16,7	16,7
KATILYORUM	10	27,8	44,4
KARARSIZIM	9	25	69,4
KATILMIYORUM	10	27,8	97,2
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	1	2,8	100
<i>TOPLAM</i>	<i>73</i>	<i>100</i>	

Tablo 8’de gösterilen sonuçlardan öğretmenlerin 3308 sayılı yasa hakkındaki yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Mayıs 2004 tarihli 2560 sayılı Tebliğler dergisi’nde yer alan işletmelerde meslek eğitimi koordinatörlerinin işletmeye yapacağı aylık rehberlik rapor formu’na göre; okul idaresince görevlendirilen koordinatör öğretmenlerin kontrol etmesi gereken birçok husus vardır. Bu anlamda işletmede beceri eğitimi uygulamasının temeli olan 3308 sayılı kanun hakkında öğretmenler bilgilendirilmeli ve mesleki ve teknik eğitimi yönetmeliğinin 253. maddesine göre müdür gerekli tedbirleri almalıdır.

Öğretmenlerin % 5,6’sı işletmede görevli bulunan usta öğretici ve eğitici personel sayısının kesinlikle yeterli, %47,2’si yeterli, %13,9’u kararsız olduğunu, %33,3’si yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Buradan usta öğretici ve eğitici personel sayısını yeterli bulmayan öğretmenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin %2,8’i iş dosyalarının usta öğretici ve eğitici personel tarafından düzenli olarak kesinlikle kontrol edildiğini, %38,9’u kontrol edildiğini belirtmiş %19,4’ü kararsız kalmış ve %38,9’u iş dosyalarının kontrol edilmediğini belirtmişlerdir. Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin 196. maddesine göre işletmeler “Mesleki eğitim için gerekli olan temrin malzemesi ile araç-gereci temin eder.” denilmektedir. Öğretmenlerin, işletmelerin yıllık eğitim planına uygun donanımına sahip olup olmasına ilişkin soruya verdikleri yanıtlar Tablo 9’da gösterilmiştir. Buna göre öğretmenlerin yalnızca %22,2’si işletmelerin yıllık eğitim planını gerçekleştirebilecek uygun donanımına sahip olduğunu düşünmektedir. Bu oran oldukça düşüktür. Öğrencilerin alanlarıyla ilgili işletmelerde eğitim görmelerinin sağlanması gerekir. Bu anlamda koordinatör öğretmenlerin gerçekleştirdikleri kontrollerde yetersiz işletmeleri raporlarına yazmaları ve işletme değişimi yoluna gidilmesi gereklidir.

Tablo 9: İşletmelerdeki Donanım Eğitim için Uygun mu?

YANITLAR	SIKLIK	YÜZDE	KÜMÜLÂTİF YÜZDE
KESİNLİKLE KATILYORUM	3	8,3	8,3
KATILYORUM	5	13,9	22,2
KARARSIZIM	10	27,8	50,0
KATILMIYORUM	16	44,4	94,4
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	2	5,6	100
TOPLAM	36	100	

Araştırmaya katılan öğrencilerin 4'ü 16 yaş ve altı, 187'si 17 yaş ve üzeri yaş seviyesindedir. Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin 196. maddesine göre "İşletmede meslekî eğitim gören öğrenciye, yaşına uygun asgari ücretin % 30'undan az olmamak üzere ödenecek ücret tutarı, ücret artışı ve diğer olanakları kapsayan eğitim sözleşmesini, öğrenci velisi ve kurum müdürü ile birlikte imzalar." denilmektedir. Öğrencilerin aldıkları ücretlerin yaşlarına göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. Araştırmanın yapıldığı günkü koşullar için; öğrencilerin genellikle almaları gereken ücreti aldıkları, 17 öğrencinin almaları gereken ücretin altında bir ücret aldıkları görülmektedir.

Tablo 10: Öğrenciler Hak Ettikleri Ücreti Alıyorlar mı?

ÖĞRENCİNİN YAŞI	AYLIK ÜCRET			TOPLAM
	135 YTL	159YTL	DİĞER	
16 YAŞ VE ALTI	2	1	1	4
17 YAŞ VE ÜZERİ	7	164	16	187
TOPLAM	9	165	17	191

Öğrencilerin %12,6'sının işletmelerde iş kazası geçirdiklerini, % 87,4'ü iş kazası geçirmediklerini bildirmişlerdir. Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliğinin 196.maddesine göre "Öğrenci/kursiyerlerin iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunması için gerekli önlemleri alır ve tedavileri için gerekli sevk işlemlerini yapar." denilmektedir. Öğrencilerin %36,6'sı iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı işletmede alınan önlemlerin kesinlikle yeterli olduğunu, %31,9'u yeterli olduğunu belirtmiş %21,5'i kararsız, %7,9'u alınan önlemleri yeterli bulmazken % 2,1'lik bir grup kesinlikle yeterli bulmamaktadır.

Anket sorularının sonunda deneklere kendi görüşlerini yazmalarının istendiği bölümden elde edilen sonuçlar sınıflandırılarak aşağıda verilmektedir.

- Öğrencilerden 20'si aldıkları ücretlerin yetersiz olduğunu, 12'si alanlarıyla ilgili olmayan kimi işlerde çalıştırıldıklarını ve 5'i koordinatör öğretmenleriyle yeterince görüşemediklerini belirtmişlerdir.
- Koordinatör öğretmenlerin 10'u yıllık eğitim planlarının uygulamasında işletme iş akışının bozulması nedeniyle aksamalar olduğunu belirtmişlerdir.
- Koordinatör öğretmenlerin 5'i öğrencilerin ucuz iş gücü görülerek mesai saatleri dışında çalıştırılması durumunun söz konusunu olduğunu belirtmektedirler.

Sonuç, değerlendirme ve öneriler

Öğretmenlerin çoğunlukla belirttikleri, işletmelerde verilen beceri eğitimin yıllık eğitim planlarına uygun bir eğitim olmadığı yönündeki görüşleri ve firmaların da yıllık eğitim planını kısmen yetersiz bulmaları Yıllık Eğitim Planlarının yenilenmesine gerek olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin çoğunluğunun 3308 sayılı yasa hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucu elde edilmiştir. Öğretmenlerin gözlemlerine göre işletmelerin beceri eğitimi için yıllık plan uygun yeterli donanımına sahip olmadıkları sonucu çıkmaktadır. Yine öğretmenler çoğunlukla öğrencilerin hazırladıkları dosyaların usta öğreticiler tarafından düzenli olarak kontrol edilmediğini belirtmektedirler. Bundan başka öğretmenlerin işyerlerini ziyaretlerinin gereken sıklıkta gerçekleştirmedikleri anlaşılmaktadır. Bu olumsuzlukların 3308 uygulamasının başarısını etkileyeceği açıktır.

Öğrencilerin yüzde 12'sinin iş kazası geçirmesi dikkat çeken bir sonuçtur ve iş kazalarının önlenmesi için daha titiz olunması gerekir.

Öğrencilerin beceri eğitimi görecekleri işletmelerin ilgili kurum ve kurullarla işbirliği yapılarak 3308 sayılı yasanın amacına uygun şekilde okullar tarafından belirlenmesinde yarar vardır.

Beceri eğitimi uygulamasının sonuçları için dönemsel olarak ve diğer alanlardaki uygulamaları da içerecek daha kapsamlı araştırmalar yapılması gerekir. Böylelikle 3308 uygulamasının beklentileri ne ölçüde karşıladığı değerlendirilip aksaklıkları giderilmelidir.

Kaynakça

- MEB(2005). **Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihçesi**. Ankara: MEB Yayınları.
- SENAR Nuran, KAYA Zehra (2006). **Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kuruluşları için Ülke Örnekleri ile AB'de Mesleki Eğitim ve AB ve AB Mali Kaynakları Rehberi**, TESK yayınları, Ankara.
- SEZGİN, İlhan(2004). **Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerde Beceri Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, TİSK, (Mesleki eğitim kurulu'na sunulan rapor).
- ULUSOY, A.(2004). "Kalifiye İşgücünün Yetiştirilmesinde Eğitim Kurumu-İşletme İşbirliği", **Eğitim Kurumu-İşletme Diyaloğu Uluslararası Konferansı**, Ankara Hilton Oteli, Ankara.
- ÜNAL, L.İşıl (1996). "İşbaşında Yetiştirmenin Verimlilik ve İstihdam Açısından Değerlendirilmesi", **MPM Verimlilik Dergisi**, 1996/1, ss.95-116.
- <http://education.ankara.edu.tr/~aksoy/model.htm>, "Mesleki Eğitim ve Yetiştirmede Modeller ve Planlama", Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy, 10.03.2006.
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/3.html>, "3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu", (Resmi Gazete, 19.06.1986-19139).
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/169.html>, "Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği", (Resmi Gazete, 03.07.2002-24804).
- http://maol.meb.gov.tr/tanitim/tanitim_index.html, "Mesleki Açık Öğretim Lisesinin Tanıtımı", 11 Aralık 2006.
- <http://egitek.meb.gov.tr/aok/mtao/okultanitimi.htm>, "Mesleki Ve Teknik Açıköğretim Okulu'nun Tanıtımı", 11 Aralık 2006.

AN EVALUATION OF ON THE JOB TRAINING

Mustafa ÖZCAN*

Ferdî BOYNAK**

Abstract

Labour force training at Vocational and Technical Schools is based on cooperation between school and industry. In this training, the students receive their theoretical education at schools from their teachers while receiving their practical education in industry from professionals and educators. The success of the training is to be achieved by providing a close relationship between all partners that take part in this type of education.

In this study, an evaluation of on the job training that is realized at Vocational and Technical Schools has been done for Sisli Vocational High School. For the study, three different type of questionnaire has been prepared and applied on 191 students whose in their 3 rd year and from electrical and electronics department, 36 electrical and electronics teacher and 73 companies that students take their practical education.

Data obtained from the questionnaires processed by means of statistical software and analyzed. According to the findings, relation between industries and schools has to be validated, co-operation is to be increased and made more effective.

Key Words: Vocational education, on the job training, article 3308

* Şişli Technical and Vocational High School

** Marmara University Technical Education Faculty